

Tips bij de rubriek “Zich bewust van zijn verleden en zijn geschiedenis”

1 Situering in het leerplan

Onderstaande tips sluiten aan bij volgende leerplandoelen uit het leerplan Maatschappelijke Vorming van de A-finaliteit (II-MaVo-a):

- LPD 11 - De leerlingen situeren historische elementen uit hun leefwereld en aangereikte kenmerkende personen, plaatsen of gebeurtenissen in tijd en ruimte.
Afbakening:
  - ★ Generatie, eeuw, periode, verandering, tijdsduur, evolutie, revolutie actief gebruiken.
  - ★ Lokaal, regionaal, nationaal, mondiaal, westers en niet-westers actief gebruiken.
  - ★ De zeven historische periodes: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd.
  - ★ Het leerplandoel wordt gerealiseerd in de hedendaagse tijd en minstens een andere periode.
- LPD 12 - De leerlingen vergelijken aangereikte historische bronnen over eenzelfde plaats, gebeurtenis of persoon.
Afbakening:
  - ★ De betrouwbaarheid van de bronnen.
  - ★ Standplaatsgebondenheid van de maker(s) en het doelpubliek.
  - ★ Geschreven, mondelinge, (audio)visuele en materiële bronnen.
- LPD 13 - De leerlingen leggen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit dat mensen een andere betekenis kunnen geven aan historische personen, gebeurtenissen of plaatsen.
- LPD 14 - De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijkenissen, verschillen en verbanden uit tussen vroeger en nu.

2 Tips en links

2.1 Padlet historische component in Mavo

Wil je meer duiding bij de rubriek “Zich bewust van zijn verleden en zijn geschiedenis”, dan kan je [de Padlet](#) verkennen die de leidraad vormde van het didactisch atelier rond deze component van het leerplan. In de derde kolom van de Padlet vind je de presentatie.

2.2 Thema's bepalen voor de historische component

Globaal zijn er twee benaderingen om thema's te bepalen voor de historische component.

Eenzijds biedt de actualiteit heel wat kansen. Regelmatig halen historische thema's het nieuws.

Een artikel op een website met als titel 'Skeletten van twee Vikingen die in Engeland en

Denemarken stierven en familie waren, na duizend jaar herenigd' (bron:

[https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/10/viking-familieleden-herenigd-voor-het-eerst-in-](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/10/viking-familieleden-herenigd-voor-het-eerst-in-duizend-jaar/)

[duizend-jaar/](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/10/viking-familieleden-herenigd-voor-het-eerst-in-duizend-jaar/)) kan aanleiding zijn om de Vikingen in tijd en ruimte te situeren. Daarnaast zijn actuele ontwikkelingen vaak ook het gevolg van feiten die zich in het verleden hebben afgespeeld.

Anderzijds vormt de leefwereld van jongeren ook een mooie springplank om het verleden in te duiken.

2.3 Soorten historische bronnen

2.3.1 *Primaire of secundaire bronnen*

Primaire bronnen zijn bronnen die gecreëerd zijn in het verleden door historische personen. Dit kan zowel bedoeld zijn als onbedoeld. Een beeldhouwer kan een marmeren beeld gemaakt hebben van Napoleon Bonaparte, met als doel de grootsheid van Napoleon te bewaren voor latere generaties uit Frankrijk. De beeldhouwer wil dat het beeld overgedragen wordt. Een primaire bron kan ook onbedoeld overgedragen worden. Omdat een herbergier van zijn afval af wilde, gooide hij bijvoorbeeld een wijnkruik in een put. De put werd een paar weken later bedekt met aarde, waardoor het afval in de put bewaard bleef. Zodoende werd de wijnkruik onbedoeld overgeleverd aan latere generaties om te bestuderen.

Secundaire bronnen beschrijven het verleden. Deze bronnen geven informatie over het verleden en worden gemaakt door onderzoekers of historici; vaak door primaire bronnen te bestuderen. In tegenstelling tot primaire bronnen, komen secundaire bronnen niet uit het verleden dat ze beschrijven. Een voorbeeld van een secundaire bron is een biografie over Karel de Grote, een boek over de geschiedenis van de Nederlanden, maar ook een historische documentaire. Zelfs het lesboek dat je gebruikt tijdens het vak geschiedenis is een secundaire bron.

2.3.2 *Geschreven en ongeschreven bronnen*

Ongeschreven bronnen zijn voorwerpen uit het verleden zoals wapens, schilderijen, foto's, beelden enzovoort. Dit type bron maakt dus niet gebruik van tekst en zijn dus overblijfselen uit het verleden die terug zijn te vinden in het heden. Vaak is het moeilijk om te begrijpen waar de voorwerpen voor gebruikt zijn of de betekenis die aan het voorwerp werd verbonden in de tijd waar de bron uit stamt.

Geschreven bronnen zijn stukken tekst uit het verleden geschreven door historische actoren.

2.4 Situeren van een historische bron

Wanneer je gebruik maakt van een historische bron, beperk je dan niet tot de inhoud van de bron d.i. wat je leerlingen kunnen zien of lezen. Bronnen worden gemaakt vanuit een bepaald perspectief. Dat geldt ook voor historische bronnen. Historische bronnen onthullen ons dus ook vaak hoe de maker tegen zijn wereld aankeek. Dat wereldbeeld werd beïnvloed door de tijd en de omgeving waarin de maker van de bron leefde, oftewel zijn **standplaatsgebondenheid**.

Een historische bron vertelt ons ook vaak iets over de historische context (tijd, omstandigheid) waarin de bron gemaakt werd. Met een of meer van onderstaande vragen stimuleer je leerlingen om de inhoud van de bron te koppelen aan datgene wat zij over de historische periode weten m.a.w. om de bron te situeren in de tijd.

1. Over welke historische gebeurtenis gaat deze bron?
2. Welke historische personen en/of begrippen horen bij de bron?
3. Welke politieke kenmerken of ontwikkelingen horen bij de bron?
4. Welke economische kenmerken of ontwikkelingen horen bij de bron?
5. Welke sociale en culturele kenmerken of ontwikkelingen horen bij de bron?

Het is belangrijk dat we leerlingen naar historische bronnen leren kijken vanuit de periode waaruit de bron stamt, m.a.w. dat ze historische bronnen steeds interpreteren binnen zijn tijdsperiode of context. Geenszins is het de bedoeling dat leerlingen de bron of de maker ervan gaan ‘beoordelen’ vanuit ons hedendaags wereldbeeld. Dat zou anachronistisch zijn.

2.5 Betrouwbaarheid en bruikbaarheid van historische bronnen

Het lezen en interpreteren van historische bronnen is niet eenvoudig: je moet namelijk niet alleen **met** bronnen kunnen redeneren, maar ook **over** bronnen.

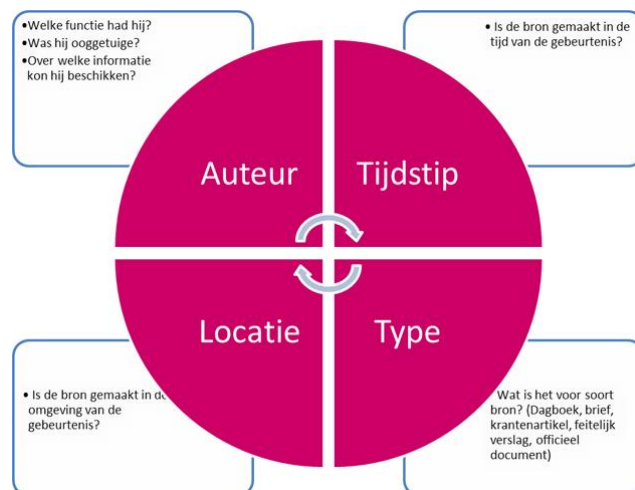
2.5.1 Redeneren over bronnen

Bij **redeneren over bronnen** stel je allerlei vragen over de bron, bijvoorbeeld wie heeft de bron geschreven of gemaakt, waar is de bron gemaakt en waarom is de bron gemaakt. In onderstaand schema kun je zien welke vragen je altijd moet stellen. Hoewel je altijd moet proberen een antwoord op alle vragen te vinden, zul je merken dat dit niet altijd mogelijk.

www.histoforum.net

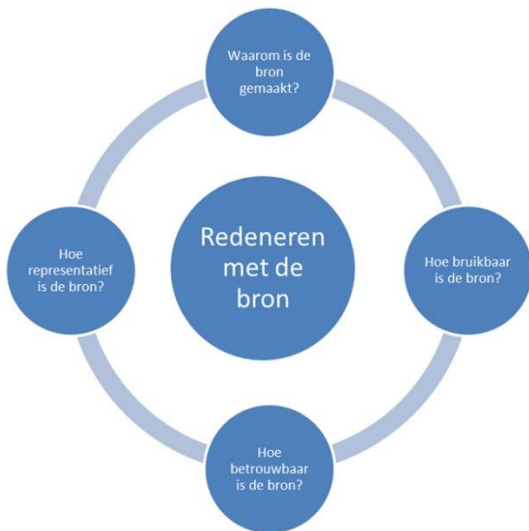
www.histoforum.net

Bovenstaande figuren kan je ook als invulkader aan leerlingen aanbieden.

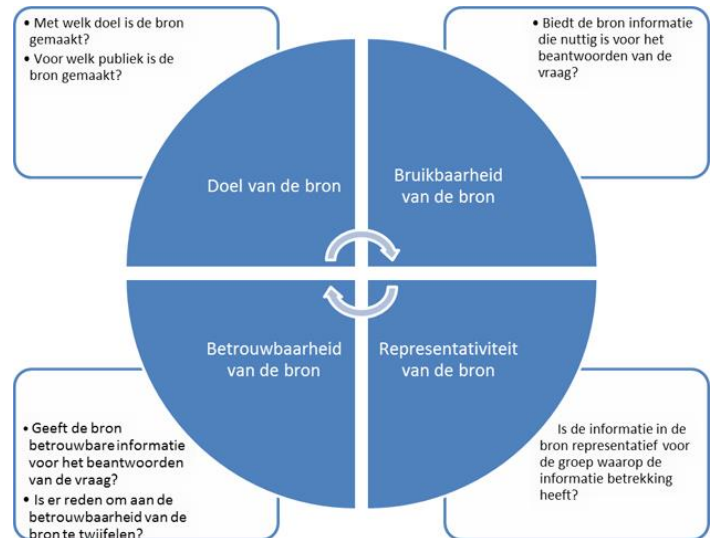
1	Wie is de auteur?	Welke functie had hij of welke rol speelde hij?	
		Was hij ooggetuige van de gebeurtenis waarover hij schrijft?	
		Over welke informatie kon hij beschikken?	
2	Wanneer werd de bron gemaakt?	Is de bron gemaakt ten tijde van de gebeurtenis of pas (veel) later?	
3	Waar is de bron gemaakt?	Is de bron gemaakt in de directe omgeving van de gebeurtenis?	
4	Wat voor soort bron is het?	Dagboek, brief, krantenartikel, feitelijk verslag, propagandamateriaal, officieel document.	

2.5.2 Redeneren met bronnen

Nadat je de vragen over de bron probeerde te beantwoorden, onderzoek je **welke informatie de bron biedt** en, wat soms minstens zo belangrijk is, **welke informatie ontbreekt**. Is dat omdat de maker van de bron niet over meer informatie beschikte of heeft hij misschien bewust bepaalde informatie weggelaten? Heel belangrijk is ook de vraag of je **redenen** hebt **om te twijfelen aan de betrouwbaarheid** van de bron. Heeft de auteur bijvoorbeeld redenen om de zaken anders voor te stellen dan ze in werkelijkheid waren?

www.histoforum.net

www.histoforum.net

Onderstaand invulschema kan leerlingen zeker ondersteunen bij het redeneren met bronnen:

1	Doel van de bron	Met welk doel is de bron gemaakt (om te informeren, om te overtuigen of is er sprake van propaganda?)	
		Voor welk publiek is de bron gemaakt?	
2	Bruikbaarheid van de bron	Voor welke vraag of onderdeel van een vraag biedt de bron informatie?	
3	Betrouwbaarheid van de bron	Is er reden om aan de betrouwbaarheid van de bron te twijfelen. Heeft de auteur bijvoorbeeld redenen om de zaken anders voor te stellen dan ze in werkelijkheid waren?	
4	Representativiteit van de bron	Is de informatie in de bron typisch/kenmerkend voor een grotere groep?	

2.5.3 Bruikbaarheid van een bron

Als je leerlingen zelfstandig aan het werk wil zetten rond een historische vraag, moet je hen leren om bruikbare bronnen te selecteren. Hoe bepaal je of een bron bruikbaar is?

- De bruikbaarheid van een bron in de eerste plaats afhankelijk van wat je precies onderzoekt, met andere woorden van je onderzoeksvraag. Een bron kan in de ene situatie perfect bruikbaar zijn, maar in een andere situatie compleet onbruikbaar.
- Vervolgens bekijk je welke informatie de bron bevat. Geeft de bron informatie over alle aspecten of slechts over een of enkele aspecten? Biedt de bron antwoorden op al je vragen of slechts op één vraag?
- Bepaal over welke aspecten of voor welke (deel)vragen de bron geen informatie geeft.
- Vraag je af in hoeverre de informatie in de bron betrouwbaar is in relatie tot je vraag. Bedenk dat een bron voor de ene vraag soms wel betrouwbare informatie levert, maar voor een andere vraag niet.

2.6 Bronnen die je inspiratie bieden voor onderwerpen

2.6.1 Historiek.net

Historiek is een online geschiedenismagazine voor een breed publiek. Deze website heeft een enorm archief

2.6.2 Histoforum.net

Histoforum is een Nederlandse website over inhoud en didactiek van het vak geschiedenis voor het voortgezet onderwijs. De site biedt lesmateriaal en ook toetsmateriaal. Het toetsmateriaal is interessant omwille van de bronnen. We raden het gebruik van deze toetsen als evaluatie van de doelen uit het leerplan II-MaVo-a af.

2.6.3 Weebly leerplan geschiedenis

Deze website werd gemaakt door de collega's-Begeleiders geschiedenis in functie van de nieuwe leerplannen geschiedenis voor de a-stroom en de tweede graad van de D- en de D/A-finaliteit. Hoewel de website dus niet specifiek geschreven is in functie van de historische doelen voor de A-finaliteit vind je hier zeker bruikbare insteken en methodieken.

2.6.4 Vlaamse Vereniging voor Leraren Geschiedenis

Deze website biedt zowel inhoudelijke als didactische inspiratie. Interessant is het bronnenbestand. Je kan gebruik maken van de informatie op de website door je lid te maken. Het lidmaatschap kost €30, zowel voor particulieren als voor scholen. Mogelijk zijn je collega's Geschiedenis al lid. Spreek hen zeker aan. Zij kunnen je mogelijk aan de inloggegevens helpen.

2.6.5 Vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland

Ook onze Noorderburen hebben hun eigen vakvereniging en aldaar valt ook materiaal te raadplegen. Registreren is niet noodzakelijk om toegang te hebben tot lesmateriaal (ook bronnen).

2.6.6 Schooltv

Schooltv.nl is een educatieve videodatabase met informatieve videoclips, afleveringen, afspeellijsten, interactieve schoolplaten, scrollverhalen en lesmateriaal.

2.7 VRT - Edubox

Niet alleen kan je op de website actuele feiten over de geschiedenis spotten, ook biedt de VRT Eduboxen aan. Deze Eduboxen zijn specifiek ontwikkeld voor gebruik in de klas. Bij een aantal ervan kan je makkelijk verbindingen leggen met de historische doelen uit het leerplan II-MaVo-a.

2.7.1 [Edubox Democratie](#)

2.7.2 [Edubox Nepnieuws](#)

Ook hier kan je kiezen voor uitbreiding door in te gaan op historische propaganda. “Nepnieuws” is dus van alle tijden. Ook blijven een aantal oeroude strategieën overeind.

2.7.3 [Edubox Pandemie](#)

In deze Edubox wordt de link naar het verleden expliciet gelegd:

“Het was zeker niet de eerste keer dat de wereld met een pandemie te maken kreeg. In de afgelopen eeuwen doken af en toe nieuwe ziektes op die veel slachtoffers hebben gemaakt. Kijk maar eens naar de tijdslijn op het volgende kaartje! Die ziektes waren trouwens niet alleen afkomstig van virussen, maar ook van andere ziekteverwekkers zoals bacteriën.”

2.7.4 [Edubox ‘Geld en ik’](#)

Als je met leerlingen stilstaat bij de relevantie van geld, dan kom je al gauw tot de vaststelling dat geld ontstond omwille van de handel. Het kan boeiend zijn om te ontdekken dat er in het verleden andere betaalmiddelen gebruikt werden en waarom die evolueerden.

2.8 Europese instellingen

De Europese instellingen investeren ook in didactisch materiaal. In die zin is de [website van de Europese Commissie](#) al een verkenning waard. Zo vind je in het lespakket [‘Europa allemaal samen’](#) over de Europese Unie (bestemd voor leerlingen van 10 jaar en ouder) bijvoorbeeld een eenvoudige tekst over de geschiedenis van de Europese constructie. [Via deze link](#) vind je meer materiaal voor leraren.

Iedere provincie heeft trouwens een “Europa Direct”-kantoor waar je gratis lesmateriaal kan verkrijgen over de Europese Unie. Op de websites van deze provinciale aanspreekpunten lees je onder andere meer over de mogelijkheden om sprekers uit te nodigen of spot je geplande wedstrijden of evenementen.

Het Huis van de Europese geschiedenis heeft lespakketten uitgewerkt met bronnenmateriaal rond migratie, mensenrechten e.a.: <https://historia-europa.ep.eu/nl/activiteiten-voor-de-klas>

2.9 Hoeveel verleden zit er in het heden?

Bij [deze activerende werkvorm](#) kijken leerlingen aan de hand van alledaagse hedendaagse gebruiksvoorwerpen (smartphone, post-it, petfles, X-box, enz.) waar deze uitvindingen vandaan

komen. Hoeveel verleden zit er in dit heden? Leerlingen kunnen een technology tree maken die vanaf het heden helemaal terug te leiden is naar de prehistorie. De link vanuit of naar een thema als Material boy/girl is snel gelegd.

2.10 Actief historisch denken

Historische vorming is niet hetzelfde als zoveel mogelijk historische feiten leren. Historische vorming wil leerlingen stimuleren om fenomenen te analyseren, om verbanden te leggen en gebeurtenissen in een context te plaatsen. Geschiedenisleraren ontwikkelden samen met vakdidactici van de Radboud Universiteit Nijmegen drie boeken met interactieve werkvormen die leerlingen helpen om hun historische feitenkennis te vergroten en hun historische vaardigheden te ontwikkelen. Een aantal van deze werkvormen zijn mits aanpassing ook bruikbaar voor onze jongeren van de A-finaliteit.

Via deze linken kan je de pdf-versies van de boeken downloaden:

- [Actief Historisch Denken](#)
- [Geschiedenis Doordacht. Actief Historisch Denken 2](#)
- [Leerlingen construeren het verleden. Actief Historisch Denken 3](#)

2.11 Waar zijn de vrouwen gebleven?

Doorgaans hebben we het idee dat vrouwen in de middeleeuwen inderdaad niet meer dan figuranten waren en daarom niet de moeite waard zijn om te bespreken. [Deze werkvorm](#) wil laten zien dat vrouwen wel degelijk een rol van betekenis hebben gespeeld in de middeleeuwen en probeert te laten zien dat het beeld dat we hebben over vrouwen in de Middeleeuwen toch enige nuanciering verdient. Tijd om enkele vergeten vrouwen weer in het spotlicht te zetten!

Leuk aan deze werkvorm is ook de koppeling met de zeven middeleeuwse deugden. Beschouwen wij deze deugden vandaag de dag ook nog als *leidende principes*?

2.12 Een extra uitdaging op vlak van taal...

Wil je sommige leerlingen wat meer uitdagen op vlak van taal, dan is <https://www.britannica.com/> een goede bron van informatie. Het is een wetenschappelijke Wikipedia, dus betrouwbaar. Je kan ook steeds op termen doorklikken.

